

организации этой техники, анализ полученных результатов и перспективы ее внедрения в высшей школе.

Ключевые слова: тимбилдинг, команда, студенческая группа, психологический климат.

Olga Kovalchuk. Team-building technique as an effective method of building a team and creating a favorable psychological climate in the student group.

The article defines the notion of "teambuilding" as the method of educational work with students. It also gives the description of different methods of this technique, analysis of the findings and the prospects of its introduction at higher educational institutions.

Key words: teambuilding, team, student group, psychological climate.

УДК 376.5.:371.385.3

Т. Є. Кушнірова

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЮНИХ ОБДАРОВАНИХ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюються особливості впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу. Розкривається практична спрямованість науково-дослідницьких робіт учнів та їх роль у розвитку творчої особистості. Особлива увага акцентується на значенні сприятливого психологічного клімату та його впливові на ефективність навчальної діяльності.

Ключові слова: обдарованість, творчі здібності, самореалізація, самооцінка, самовизначення.

Постановка проблеми. Сучасна школа – це керування різними видами навчально-пізнавальної діяльності школярів. У широкому розумінні цього слова сьогодні школа в нашому суспільстві – найважливіший фактор гуманізації суспільно-економічних відносин, спрямованих на формування нових життєвих установок особистості.

В умовах демократизації та національного відродження система освіти повинна забезпечити якісно новий рівень загальноосвітньої, професійної, наукової підготовки, усебічний розвиток кожної людини як особистості, що є найвищою цінністю суспільства, так і громадянина, здатного реалізовувати здобуті знання і вміння на практиці. Тобто творчої особистості, яка спроможна здійснити свій безпосередній внесок у процес розбудови і становлення незалежної держави. Починати необхідно вже з початкової школи, адже саме вона має навчити дітей вчитися, прищепити інтерес до знань, прагнення самостійно збагачуватися ними, розвивати, як зазначав видатний педагог В. Сухомлинський, всемогутню радість пізнання. Змінюються пріоритети мети навчання: на першому плані – розвивальна функція, культ активності, самостійності, нестандартної думки. Усе це разом забезпечує розвиток інтелекту кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях Дж. Рензулі, С. Рубінштейна, Д. Фребеса підкреслюється, що без належної активності молодших школярів у навчальному процесі не можуть бути успішними засвоєння знань, пізнавальний розвиток, а виховання – повноцінним.

Виклад основного матеріалу. Обдарованість – це природні можливості організму людини, що забезпечують її успішну самореалізацію. Характерними особливостями обдарованих дітей є допитливість, прагнення осягнути нове, незвичайна уважність, стрімке мислення, відмінна пам'ять. Уже в ранньому віці вони здатні до абстрагування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та вміння класифікувати інформацію. На думку учених, у талановитих дітей значно вища біохімічна та електрична активність мозку [3].

Н. Лейтес виділяє три категорії обдарованих дітей: учні з ранньою розумовою реалізацією; учні з прискореним розумовим розвитком; учні з окремими ознаками нестандартних здібностей.

Обдарованість, як правило, виявляє себе в певній сфері творчої діяльності. Творчість передбачає розвиток в особистості мотивів, здібностей, знань, умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю [5]. Тому одним із основних аспектів роботи педагога є створення сприятливих умов навчання і виховання, соціально-психологічного мікроклімату для успішного розвитку обдарованих особистостей.

Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів передбачає етапи:

- 1) самопізнання (психолого-педагогічна діагностика);
- 2) самоосвіта (урок, позаурочна діяльність, додаткова освіта);
- 3) самореалізація (олімпіади, конкурси, конференції);
- 4) оцінка та самооцінка (зовнішня та внутрішня експертиза портфоліо);
- 5) самовизначення (вибір професії) [2].

До провідних принципів навчально-виховного процесу, що сприяють формуванню творчих здібностей особистості, відносяться:

- принцип розвитку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей;

- принцип самодіяльності, метою якого є діяльнісний підхід;

- принцип самоорганізації на основі співпраці суб'єктів навчання.

Актуальним є розвиток здібностей особистості, що забезпечують проблемне бачення, генерування оригінальних ідей, висування гіпотез, вміння аналізувати та інтегрувати інформацію, здатність до дослідницької діяльності і міжособистісного спілкування [6].

Ключовим мотивом дослідницької діяльності учнів усіх вікових груп є пізнавальна потреба, що стає рушійною силою розвитку інтелекту і важливим чинником формування та розвитку творчої особистості. Профільне навчання – одна з форм диференційованого навчання в класах, що здійснюється за спеціальними програмами, різними за змістом та вимогами до знань, умінь і навичок учнів. У старшокласників пізнавальна потреба

виходить на рівень цілеспрямованої пізнавальної діяльності в спеціальній галузі знань, унаслідок чого розвиваються і зміцнюються інтереси та схильності. Так, учні, які навчаються в класах природничого профілю, прагнуть розширити і поглибити свої знання та продовжити навчання в медичних навчальних закладах, природничих факультетах університетів тощо [7]. Професійна зацікавленість в учнів являється спонукальним мотивом до самостійної роботи, самоосвіти.

Сучасні програми поглибленого вивчення біології включають диференційовані завдання на логічне мислення, уміння висувати гіпотези, складання плану дослідницької роботи та виконання певних методик. Важливим для педагогів та учнів є комплексний підхід до цілепокладання – визначення загальнонавчальних, часткових, міжособистісних та творчих цілей. Постановка специфічних для кожної теми навчально-виховних цілей урізноманітнює та активізує навчально-пізнавальну діяльність, змінює її характер від репродуктивної до пошукової та творчої.

Юні дослідники використовують різноманітні джерела інформації із застосуванням ІКТ, знаходять відомості, необхідні для розв'язання певних проблем. Вирішення життєвих нестандартних ситуацій розвиває уміння складати план дій, аналізувати матеріал, виокремлювати суттєві ознаки, розглядати можливі результати, класифікувати, узагальнювати. Під час роботи ми враховуємо всі структурні компоненти особистості: біологічно зумовлені (стать, вік, темперамент), індивідуальні особливості психічних процесів (сприйняття, мислення, пам'ять, увага, ліво- чи правопівкульність), соціально зумовлені (моральні якості, ставлення, спрямованість), досвід (знання, уміння, навички).

Дослідницька активність виражається у виявленні нового, прогнозуванні, прийнятті оригінальних рішень. Сучасні інтерактивні технології допомагають пробудити в дитині інтерес, дати їй можливість для самовдосконалення та самореалізації. У навчально-дослідницькій діяльності досить важливою є самооцінка учнів та педагогів. Перспективним засобом її розвитку являється портфоліо – інноваційна технологія в оцінюванні, основною метою якого є розвиток самоорганізації діяльності, уміння здійснювати адекватну самооцінку.

Варто зазначити, що чим раніше починається розвиток здібностей і таланту дитини, тим більше шансів їх розкрити. До творчості залучаються учні всіх вікових груп. Серед провідних видів робіт, які вони виконують, виокремлюють такі:

- 1) творчі роботи – кросворди, чайнворди, ребуси, малюнки, плакати, твори, описи на тему, критичні зауваження, в яких є дослідницький аспект;
- 2) реферативні роботи – огляд літератури, що передбачає аналіз зібраної інформації, формулювання висновків;
- 3) науково-дослідницькі роботи: ідея, попереднє вивчення об'єкта досліджень, робота з літературними джерелами, визначення мети, вибір методики; проведення спостережень, експериментів, обробка фактичного

матеріалу; аналіз отриманих даних, узагальнення, написання тексту роботи, виготовлення наочності та підготовка до захисту [1].

Науково-дослідницькі роботи, виконані учнями в співпраці з викладачем, передбачають самостійність у виборі методик та під час обробки зібраних фактів. Керівники створюють сприятливий психологічний клімат, атмосферу взаємоповаги та взаєморозуміння, виконують роль консультантів, за необхідності допомагають на різних етапах, вчать переборювати труднощі. Юні дослідники мають можливість виступати на шкільних та районних конференціях з питань самоврядування, брати участь у роботі батьківських зборів, круглих столів, залучаються до проведення нестандартних уроків із застосуванням матеріалів своїх наукових досліджень.

Активні члени нашого наукового товариства обирають теми досліджень за інтересами. Найчастіше їх турбують проблеми, пов'язані зі збереженням здоров'я.

Здоров'язберігаючі компетенції є ключовими в посиленні мотивації до здорового способу життя. Наступні наукові дослідження учнів передбачають упровадження елементів здоров'язберігаючих технологій, що мають потенціал оздоровлення, є природовідповідними, інтерактивними. Вашій увазі пропонуються приклади науково-дослідницьких робіт, що мають практичне значення.

1. Вивчення причин та рівня тривожності учнів під час навчання. Профілактика психоемоційного стресу. Для забезпечення психоемоційного комфорту нами визначений комплекс методів адаптації до стресових ситуацій.

2. Дослідження причин та наслідків акселерації. Нами розроблені рекомендації для батьків, які мають постійно контролювати фізичний та психологічний стан своєї дитини, допомагають підібрати оптимальний режим праці та відпочинку. Рекомендації містять поради, як дорослим знайти спільну мову з акселератором.

3. Вивчення причин короткозорості та способів її профілактики. З метою попередження короткозорості у дітей та підлітків обґрунтована необхідність дотримання правил гігієни зору (зокрема, чітко визначена тривалість роботи за комп'ютером), визначено перелік необхідних вітамінів, які впливають на якість зору, та розроблено комплекс вправ для очей.

4. Дієта – спосіб життя. Зроблені висновки щодо важливості поширення знань про правила режиму харчування.

5. За допомогою комплексу методів біотестування, розроблених Канадським міжнародним центром з розвитку досліджень та науково-технічною базою НДІ Гідробіології НАН України, було доведено, що найкращий спосіб доочистки водопровідної питної води - це відстоювання з наступним фільтруванням на вугільному фільтрі, що сорбує шкідливі домішки та видаляє іони токсичних металів.

Створене на основі дослідницької діяльності освітнє середовище стимулює молодь до творчого пошуку, а участь у конференціях, знайомство з

дослідницькими роботами однолітків під час захисту формують широке коло інтересів, бажання спробувати свої сили в різних галузях знань [1]. Виконання досліджень завжди супроводжують ситуації успіху. Учні 7-9 класів беруть активну участь у конкурсах МАН «Знавці природи», «Птахи України», зокрема підготували і захистили наукові проекти «Парки - легені міст», «Збережемо планету зеленою». Юні дослідники – активні учасники районної науково-практичної учнівської конференції «Молодь обирає здоровий спосіб життя», переможці Всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, нагороджені дипломами «Юнацький Водний Приз – 2005», Української Екологічної Академії Наук, Європейського університету, Міжнародних науково-практичних конференцій студентів, аспірантів та молодих учених «Екологія. Людина. Суспільство».

Висновок. Обдарованість дитини проявляється й розвивається насамперед у творчій діяльності й зумовлюється мотивацією навчальної діяльності, характерологічними та індивідуальними особливостями прояву. Спрямованість на творчість, особливості характерологічних якостей обдарованих, їхні творчі вміння проявляються передовсім у їхньому навчанні. Індивідуальні особливості психічних процесів прояву обдарованості потребують від психологів та педагогів ґрунтовного вивчення, бо гальмування розвитку психічних процесів обдарованих дітей рано чи пізно призводить до спаду успішності їхнього навчання і розвитку.

Список використаної літератури

1. Калачихина О. Д. Создание личностно ориентированной образовательной среды на основе учебно-исследовательской деятельности учащихся / О. Д. Калачихина // Школьные технологии. – 2007. – № 4. – С. 112-115.
2. Можевитина В. И., Лейчуг Л. И. Саморазвитие личности одаренного ребенка через формирование его субъективистских свойств / В. И. Можевитина, Л. И. Лейчуг // Одаренные дети и современное образование. – 2012. – № 4. – С. 62-63.
3. Морковская Ж. Н., Рогожина Э. Г. Одаренный ребенок. Какой он? / Ж. Н. Морковская, Э. Г. Рогожина // Наука – педагогу. – 2012. – № 4. – С. 16-17.
4. Панов В. М. Обдаровані діти: виявлення – навчання – розвиток / В. М. Панов // Педагогіка. – 2001. – № 4. – С. 23-27.
5. Психологический словарь / под общей редакцией А. В. Петровского, М. Г. Ярошевской. – М. : Просвещение, 1990. – 420 с.
6. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : [навч. посібник] / С. О. Сисоева. – К. : ІСДОУ, 1994. – 112 с.
7. Фруктова Я. С. Диференціація навчання в профільних класах біологічного спрямування на матеріалах курсу «Загальна біологія» : автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. – 13.00.02 - теорія і методика навчання біології / Я. С. Фруктова; К., 2003. – 21 с.

Татьяна Кушнерова. Развитие творческих способностей юных дарований в процессе научно-исследовательской деятельности.

В статье освещаются особенности внедрения инновационных технологий в учебно-воспитательный процесс общеобразовательного учебного заведения. Раскрывается практическая направленность научно-исследовательских работ учеников и их роль в развитии личности. Особое внимание уделено значению благоприятного психологического климата в учебном коллективе и его влиянию на эффективность учебной деятельности.

Ключевые слова: одаренность, творческие способности, самореализация, самооценка, самоопределение.

Tatiana Kushnerova. Development of creative abilities of young talents in research activities.

The article highlights the features of innovative technologies in the educational process in secondary school. It reveals the practical orientation of research students and their role in the development of the individual. Particular attention is paid to the importance of a favorable psychological climate and its impact on the effectiveness of training activities.

Key words: talent, creativity, self-actualization, self-esteem, self-determination.

УДК 373.51-053.6

О. В. Литвиненко

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

У статті розглядаються питання формування ключових компетентностей учнів підліткового віку за допомогою впровадження у навчально-виховний процес проектної діяльності.

Ключові слова: дослідницька діяльність, ключові компетентності, метод проектів, проект, проектна технологія, тьютор.

Постановка проблеми. Прискорення темпів розвитку суспільства, широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності людини зумовлюють певні зміни і в освітній галузі. Сучасна школа повинна виховувати у своїх учнів такі якості, як мобільність, динамізм, конструктивність, комунікабельність; формувати вміння робити самостійний вибір та приймати рішення, застосовувати теоретичні знання на практиці; розвивати здатність пристосовуватись до життя в суспільстві, що швидко розвивається.

Повноцінна пізнавальна діяльність школярів виступає головною умовою розвитку в них ініціативи, активної життєвої позиції, винахідливості й вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці інформації. Ці якості особистості є не що інше, як ключові компетентності. Вони формуються в школяра тільки за умови систематичного включення його в самостійну пізнавальну діяльність, яка в процесі виконання ним особливого виду навчальних завдань - проектних робіт - набуває характеру проблемно-пошукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо вдосконалення системи освіти шляхом упровадження компетентнісного підходу активно